

Unitárius szemmel

Támba Renátó

Gondolatok az őszi hálaadás elé

A természet periódusai megismétlik magukat, de ehhez az ember cselekvő erejére is szükség van, s a hitre, hogy fáradozásának értelme van. Szántást követ vetés, a vetést az aratás, a betakarítás, s ez így megy véges-végtelen. A földművelő parasztok régen jól tudták ezt: ez volt számukra az élet rendje – vagyis a természet törvénye. A természet követelményei egyértelműek voltak: a falu emberétől azt várta el, hogy szorgoskodjon a földön, ha jó termést, jó évet szeretne magának és családjának. Olyannyira a gazdasági érdekek és mezőgazdasági folyamatok határozták meg a falu életét, hogy a család elsődlegesen termelési szervezetként definiálta sajátmagát is, a hit és vallásosság pedig számos ponton kapcsolódott össze a földművelős kérdéseivel. Akárcsak az ókorban a Démétér-kultusz, a földművelésnek is megvolt a maga kultusza.

A régi korok parasztembere számára nem is volt fontos a lineáris értelemben vett idő, hiszen számára minden nap ugyanarról szólt: nem voltak nagy, előre vivő vágyak vagy tervek, nem létezett az önmegvalósítás modern képzete. Voltaképpen a jelen volt az úr, a nagy időbeli távlatokkal nem törődtek, számukra a történelem sem létezett igazán. Bár számos nyomorító társadalmi körülmény rútította el ezt a kissé idillinek ható képet a valóságban, annyi bizonyos, hogy, mint Erdei Ferenc is írja, a tizenkilencedik század parasztembere még jóval közelebb állt a természeti népek emberéhez, mint a mai.

A földművelés köré szerveződött tehát az ő élete, s ennek csúcspontja volt a betakarítás. Ekkor aztán hálát kellett adni az Istennek a bőséges termésért, azért, hogy van mit tenni az asztalra, azért, hogy nem kell szűkölködni. Szerencsésebb körökben mulatságok és vigaszságok következtek ilyenkor, kifejezve az Isten jóakarata fölötti örömeiket. Igaz ugyan, hogy ők járták ki az utat ahhoz, hogy mindez valósággá váljon, de a nép egy jelentős része úgy érezhette, hogy cselekedetüket az isteni akarat vagy Isten szelleme irányítja.

Valamiképpen ez igaz is. Hiszen a termeléshez, bárminemű termelésről is legyen szó, akaraterőre, önfegyelemre van szükség, arra, hogy tegyük a dolgunk akkor is, amikor nem hiszünk munkánk eredményességében, hatékonyságában, akkor is, amikor a természeti körülmények egy adott időben szerencsétlennek mutatkoznak. Az önfegyelem és akarat fő forrása pedig nem más, mint a transzcendens hit, a hit egy feljebb való akaratban, aki szellemével áthatja lényünket és vezérli munkálkodásunkat. Aki helyettünk is dolgozik, irányítja a fáradt testeket, s a benne való hit által szellemi-lelki erővel tölt fel mindenkit, aki aktív része a természet örök folyamatainak.

A mai ember számára is aktuális lehet az üzenet, még ha munkája gyakran nem is kapcsolódik közvetlenül azokhoz az életkörülményekhez, amelyek létfeltételeit jelentik. Ma többnyire nem mi teremtjük elő saját magunk számára az ételmet, de hozzájárulunk azoknak a társadalmi-gazdasági folyamatoknak a működtetéséhez, melyek a me-

zőgazdasági, kereskedelmi, élelmiszeripari szféra működéséhez is nélkülözhetetlenek. Mindenesetre nekünk, mint a rendszer alkotóelemeinek, hinnünk kell abban, hogy munkánk értelmes, és hogy Isten szelleme vezérli minden lépésünket. S gondoljunk azokra a gazdákra és földművelőkre, akik már közvetlenül az élelmek előteremtésén fáradoznak, s legyünk hálásak, hogy van erejük, szorgalmuk, hogy ételt tegyenek az asztalunkra. Végül pedig hálásak lehetünk Istennek, amiért még minden úgy működik a természetben, ahogy működni kell, és reméljük, hogy ez még sokáig így is marad.

Filep Gergő: Fordított világ

Az antitrinitarizmus viszontagságai a katolikus Báthoryak korában

Hozzászólás Zoványi Jenő protestantizmus-monográfiájához*

Azt hiszem, ez Zoványi munkájának leggyengébb fejezete.

A tévedések többsége nem Zoványi hibája. Nyilvánvaló, hogy Zoványi a korábbi egyháztörténeti irodalom adatait igyekezett valamiféle logikus rendszerbe állítani. Ennek az irodalomnak azonban úgy szólván minden adata pontatlan, sőt egyenesen hamis. Az egész kérdéskomplexumot csak úgy lehet tisztázni, ha minden esetben magukat az eredeti dokumentumokat vesszük vizsgálat alá, és egyetlen szót el nem hiszünk abból, amit erről a 19-20. századi unitárius egyháztörténészek, illetve református vitapartnereik írtak. E zagyva felekezeti irodalomból Zoványi az egyetlen szerző, aki legalábbis törekedett a tárgyilagosságra. Ha még önála is ennyi hiba van, mit mondjunk a Jakab Elek-félékről?

101. old. Báthory politikai tevékenységének általános megítélése. Báthory elsősorban politikus volt, aki semmiféle felekezeti cél érdekében nem veszélyeztette politikai érdekeit. Politikai érdekei pedig a következő célokat diktálták:

Meg kellett szüntetnie országa külpolitikai elszigeteltségét. Mivel a Habsburgok János Zsigmond unitárius voltát kitűnően kihasználhatták, és ki is használták annak érdekében, hogy Erdélyt a katolikus és a protestáns hatalmaktól egyaránt elszigeteljék, János Zsigmond egyházpolitikáját semmi esetre sem folytathatta. Kifelé – tehát elsősorban külpolitikai céllal – demonstrálnia kellett, hogy Erdély fejedelme többé nem támogatja a mindenütt elítélt és mindenütt veszedelmes eretnekségnek tartott antitrinitárius irányzatot.

Belpolitikai szempontból ugyanakkor ügyelnie kellett arra, hogy semmiféle erőszakos intézkedéssel nem provokálja a protestáns többséget, és egyetlen vallási felekezetet se tegyen nyílt ellenfelévé. A politikai pártok az 1570-es évek első felében Erdélyben nem felekezeti alapokon szerveződtek. Bekest az unitárius nemességnek csak egy töredéke támogatta, ugyanakkor a katolikus székelyek egy része is Bekes mellett állt. A reformátusok vagy az evangélikusok sem voltak politikai szempontból teljesen egységesek. Báthory egyetlen felekezetet sem akart önmagától végképp elidegeníteni, s egyértelműen egyik vallási felekezet mellett sem kötelezhette el magát, mert ez azt jelentette volna, hogy a másik hármat ellenségévé teszi.

Annak, hogy a katolikus egyház újjászervezését megkezdhesse, előfeltétele lett volna az, hogy tisztázzódjék, a Szentszék kit tekint az erdélyi katolikus egyház legfőbb kegyurának. Báthory saját politikai pozícióinak feladása nélkül nem ismerhette el Miksának, mint magyar királynak az Erdélyi Püspökség területére vonatkozó kegyúri jo-

---

* A tanulmány forráshelye: Pirnát Antal: Kiadatlan tanulmányok. Budapest, 2018. reciti. pp. 173-179. oldal. – A vitairat Zoványi Jenő: A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig című könyvéről (Ladányi Sándor: Humanizmus és Reformáció 6. Budapest, 1977.) szól (a szerkesztő).

gait és semmiképpen sem járulhatott hozzá ahhoz, hogy a Nyugat-Magyarországon élő erdélyi püspök – Bornemissza Pál – visszatérjen az országba és püspöki jogokat gyakoroljon egyházmegyéje területén. Ugyanezért nem lehetett szó semmiféle olyan katolikus egyházi intézmény restaurálásáról, amely a múltban a magyar királyok kegyúri joghatósága alatt állt.

A kelet-magyarországi (debreceni) református szuperintendencia ügyében Báthory István, mint erdélyi fejedelem semmiféle intézkedést nem hozott. Az erdélyi országgyűlési iratokban sehol szó nincsen a tiszántúli református szuperintendens személyéről, még akkor sem, amikor a szuperintendens (Károlyi Péter, 1573-1576) a váradi pap volt. Melius 1571. november 5-én Nyírbátorban Báthory Miklós országbíró vednöksége alatt tartotta meg egyházmegyéje zsinatát. Ha az egyházmegye ügyeibe Báthory István beleavatkozik, az feltétlenül konfliktust okoz a református egyházat támogató ecsedi Báthoryakkal, sőt a Habsburg Királysággal is, mivel Báthory Miklós Miksa király híve, és alattvalója volt. Báthory István a speieri egyezmény felbontására nem akart Miksának ürügyet szolgáltatni, ezért kerülni igyekezett az ilyen konfliktusokat. Ha tehát a kelet-magyarországi reformátusok könyvkiadói tevékenysége 1571 után csökkent, ennek nem Báthory István cenzúrája volt az oka.

Uo., a 412. jegyzetben idézett nyilatkozatot (az „Isten három dolgot tartott fenn magának: a semmiből teremteni, a jövődőt tudni és a lelkiismereten uralkodni”) nem mint erdélyi fejedelem tette Báthory, hanem már mint lengyel király, abból az alkalomból, hogy elrendelte a krakkói püspök által letartóztatott unitárius nyomdász, Aleksy Rodecki szabadon bocsátását.

A nyilatkozat hitelességét kétségbevonni nem érdemes.

1. Lásd Stanislaw LUBIENIETZKY: *Historia reformationis Polonicae*. Amsterdam, 1685.

102. old.: „az antitrinitáriusok háttérbe szorítására tett intézkedések nem merültek ki az udvarnak tőlük való megtisztításában...”

Udvarát Báthory nem tisztította meg az antitrinitáriusoktól. Ott volt Blandrata, s Blandratával együtt egy elég népes olasz társaság. 2 A leveleket pedig Palaeologus továbbította Krakkóba, aki szintén Báthory tudtával és engedelmével tartózkodott ekkor Erdélyben!

2. Lásd erről Blandrata levelét Dudithhoz, 1573. november 22. és 24. Közölte Verness Endre: *Documente Privitoare la istoria Ardealului, Moldovei si Tarii Romanesti*. I-XI. Bukarest, 1929-36. II. 15-17.

Voltak ott természetesen unitárius hitű magyar nemesek is. Tulajdonképpen egyetlen konkrét esetről sem tudunk, amikor Báthory bárkit is pusztán felekezeti hovatartozása miatt távolított volna el az udvartól. Az udvari prédikátor természetesen Dávid helyett Alesius lett, s valószínűleg az udvari prédikátor töltötte be a gyulafehérvári székesegyház vezető lelkészének állását is. Az udvari papi állásokból tehát valóban kiszorultak az unitáriusok. Ez azonban a már említett külpolitikai okok miatt elkerülhetetlen volt. Ha továbbra is Dávid marad az udvari prédikátor, ugyan ki hiszi el Báthorynak, hogy szakított elődje egyházpolitikájával?

A gyulafehérvári nyomdát és jövedelmét nem Báthory István vette el Dávidtól. A nyomdának valószínűleg soha nem volt olyan jövedelme, amely az unitárius egyházat illette volna. A nyomda – minden jel szerint – a Hoffhalter család tulajdona volt és ma-

radt mindvégig, a kiadványok költségeit pedig János Zsigmond fejedelem fedezte, amíg a nyomda egyáltalán működött. A nyomda azonban már 1569 második feléve óta nem működött.

Dávid szuperintendensi jogkörét már 1572-ben elismeri az országgyűlés is: A vonatkozó határozatot maga Zoványi idézi a 103. lapon. A szász szuperintendens neve az országgyűlési határozatban azért nem szerepel, mert az új szász szuperintendens még nem erősítette meg a fejedelem: a szuperintendencia tehát – legalábbis forma szerint – ekkor még üresedésben volt. Az azonban a szövegből világos, hogy Dávid az országgyűlési határozat értelmében ugyanolyan jogkört gyakorolt, mint a szász lutheránusok püspöke. Annak, hogy Dávid Ferenc neve mellett a szuperintendensi cím nem szerepel, valószínűleg stílárius oka van. Bizonyos, hogy a cím hiányából semmiféle következtetést levonni nem lehet.

Formális jogi szempontból Dávid Ferenc válópere esetében is teljesen korrektnek látszik a fejedelem eljárása. A protestánsok házasságjogi ügyeiben általában a terület és felekezet szerint illetékes szuperintendens ítélkezett. Dávid azonban – saját ügyében – egyszerre bíró és peres fél nem lehetett. Ezért került az ügy a másik két protestáns felekezet közös zsinata elé.

Az 1571. szeptember 20-i zsinat a 418. jegyzetben idézett Borbély István kitalálása. Borbély István Paleologus Disputatio Scolastica című fantasztikus regényét nézte zsinati jegyzőkönyvnek! Hogy Paruta téziseit az erdélyi unitáriusok zsinata mikor vitatta meg – sőt egyáltalán megvitatta-e –, nem tudjuk.

104. old. Az 1573 január elejére összehívott országgyűlés határozata („Továbbá az innovátorok felől végeztetett, hogy az előbbi artikus tartassék meg, hogy azfélék a két superintendens előtt... megegzamináltassanak”) meghozatalakor Zoványi szerint Báthory István Dávid Ferencet már kizárta az újítások elbírálásával megbízottak közül. Alesius és Ungler együttes meghallgatására nem lett volna semmi szükség, hiszen mindkettő ugyanazt a felekezetet képviselte, sőt Dávid és Ungler közös részvétele egy-egy vizsgálaton sem volt kívánatos, mert ez azt jelentette volna, hogy Dávid beleszó-lási jogot nyer azoknak a szász egyházkerületeknek az ügyeibe, amelyek korábban sohasem álltak az ő joghatósága alatt. A két szuperintendens együttes meghallgatása nyilván csak akkor volt szükséges, ha valamilyen kétség foroghatott fenn abban a kérdésben, hogy a vádlott melyik szuperintendens joghatósága alá tartozik. Ilyen eset pedig főként a magyar vagy a székely egyházak prédikátorainak esetében fordulhatott elő, mert Dávid és Alesius egyházmegyéje területileg nem volt elhatárolva.

105. old. A külföldről Erdélybe menekült tudósokat – az egy Neuser kivételével – senki sem bántotta. Neuser viszont 1569-ben nem járt Erdélyben.

Hogy Sommer ellenezte volna Neuser kolozsvári alkalmazását, annak semmi nyoma, sőt, ellenkezőleg valószínűleg éppen Sommer hozta Neusert Kolozsvárra: legalábbis Krakóból már együtt érkeztek.

Hogy mikor volt az a radnóti zsinat, amely elfogadta Paruta catechesisét, arról me-gintcsak hallgatnak a források. Erre a katekizmusra – tudomásom szerint – egyedül Dávid Ferenc perének leírásában, a Defensio Francisci Davidis című vitairatban történik utalás. A zsinat időpontját azonban ez a forrás nem jelöli meg. Dávid Ferenc védelme a perben azt igyekezett bizonyítani, hogy azok a nézetek, amelyek miatt Dávid Ferencet újítással vádolták, nem újak: már János Zsigmond életében ismerték őket, s már akkor

jóváhagyta őket maga Blandrata is. E meggondolás alapján valószínű, hogy a védelem bizonyítékai között emlegetett radnóti katekizmus még János Zsigmond életében keletkezett, ha nem is annyira korán, mint azt Borbély feltételezte.

Hogy az a Faustus, akit Blandrata 1569-ben (a 106. laphoz tartozó 443. jegyzetben idézett levélben) emleget, Socinusszal azonos, eddig még senki sem bizonyította be. Blandrata környezetében 1569-ben volt egy magát Faustinus Zenonusnak nevező velencei is. Blandrata a személyneveket sokszor elég pontatlanul vagy következtetlenül írja. Lehet, sőt szerintem igen valószínű, hogy a Blandrata által említett Faustus ezzel a Faustinussal azonos.

106. old. Hogy Palaeologus műveit nem ismeri, nem róhatom fel Zoványinak, (de annál inkább Borbélynak, akinek kezében voltak a kéziratok!). Azt, hogy Palaeologus Bekes Gáspár környezetében élt 1573-ban, az égvilágon semmi sem bizonyítja, sőt, ennek éppen az ellenkezője a bizonyos: „1573-ban Palaeologus éppen a Báthory-párti udvari körökben forgolódott, novemberben Blandrata Forgáth és Kovacsóczy leveleit vitte Dudithnak és mindhárom úr arról igyekezett Dudithot meggyőzni, hogy Békést támogatni nem érdemes, mert Erdélyben nincs számottevő politikai tábora”.

Hogy 1573-ban a nagyenyedi zsinat milyen végzéseket hozott, arról semmiféle forrás nincs az egész Pokoly kitalálása! 3

3 Ki volt a békési unitárius pap? In: Pokoly József: Basilius István 3 thesise. Keresztény Magvető, 33. (1898) 280-281.

Sommer nem 1573 végén halt meg, hanem 1574. augusztus 8-án, Paruta valószínűleg 1581-ig Erdélyben maradt. Halála idejére vonatkozólag a terminus ante quem 1581. március 5. Blandrata e napon adta el azt a nagyenyedi házat, amelyben Paruta haláláig lakott, és amely Paruta halála után üresen, használó nélkül maradt.

(178. old.)

107. old. Palaeologus Kolozsváron soha tanári állást nem vállalt. Glirius pedig nem 1574-ben jött Kolozsvárra, hanem csak 1577 végén, vagy 1578 elején. Kolozsváron legfeljebb egy éven át volt tanár, és ez az év az 1578. volt. 1579-ben már nem alkalmazták, helyére Dávid Ferenc egy Theobaldus nevű embert hivatott Lengyelországból.

A Biblia-fordítás terve viszont az 1572-73-as évekből való. Neuser 1574 húsvét előtt már arról számol be, hogy Konstantinápolyban az erdélyiek számára régi Biblia-kéziratokat szerzett, s ez a kézirat 1573-ban már bizonyosan Palaeologusnál volt!

108. old., 462-464. jegyzetek. Mint maga Zoványi is megállapítja, semmiféle konkrét intézkedés nem történt az antitrinitáriusok ellen. Nem is történhetett, hiszen a felekezetnek ekkor még olyan rangos pártfogói voltak, mint Hagymássy Kristóf. Báthory pedig mindenáron igyekezett az ingadozó Hagymássyt a maga pártján megtartani. A végleges szövetséget azonban Báthorynak Hagymássyval csak 1575-ben sikerült létrehoznia, amikor unokahúgát Kerecsényi Juditot adta hozzá feleségül.

109. old., 466. jegyzet. Egykorú hiteles jegyzet arról az enyedi zsinatról, amely Dávidnak mind tanát, mind élete folyását vizsgálat alá vette volna, nincsen. Talán arról a zsinatról van szó, amely 1576-ban Dávid Ferenc válóperében ítélkezett.

473. jegyzet. Csanády Imre kalotaszentkirályi pap olyan tizedjövedelmet kívánt magának, amely a fejedelem birtokában lévő gyalui várat illette. Ezek után természetes, hogy a fejedelem az ügyben a gyalui esperesi tisztet is betöltő Alesiustól kért véleményt.

111-112. old. Az 1578 áprilisi kolozsvári országgyűlés határozata egy lényeges ponton tér el a megelőző vallásújítást tiltó rendelkezésektől. Kiterjeszti a tilalom hatályát a világi személyekre is. („Az kik pedig vocatióban nem volnának, kik tisztektől nem priváltathatnak, hanem csak spargálnak imitt-amott efféle tévelygéseket, azokon mox de facto ezen mód szerint inquiráltatván...”) A korábbi rendelkezések tehát csak egyházi személyekre vonatkoztak, (azokra, akik vocatióban voltak – vagyis ténylegesen a gyülekezet szabályszerű meghívása alapján valamilyen egyházi állást töltöttek be!). A rendelkezés hatályát ez az országgyűlés viszont kiterjeszti az olyan személyekre is, akiknek nincs egyházi hivataluk (nincsenek vocatióban, következésképpen az egyházi többség által nem is foszthatnak meg állásuktól), s akik így – legalább a protestáns egyházi felfogás szerint – nem is tartoznak az egyházi rendhez. Valamiféle inkvizíció bevezetéséről azonban még most sincs szó. Privát nézeteiért ez a törvény nem fenyeget büntetéssel senkit. A törvény azok megbüntetéséről intézkedik, akik a bevett vallások tanaitól eltérő nézeteket spargálnak, vagyis terjesztenek. Amíg valaki nem terjeszti az eretnek nézeteket, nem is büntethető miattuk.

Blandrata tehát hiába tartott Dávid környezetében besúgókat, amíg Dávid Ferenc nem bocsátotta nyilvánosságra nézeteit (tehát vagy nyilvánosan, a templomban nem hirdette őket, vagy nem javasolta elfogadásukat a zsinaton), a besúgók jelentései alapján nem kovácsolhatott vádat ellene. Ha viszont a tiltott tanokat Dávid a nyilvánosság előtt is terjesztette már, akkor a besúgókra nem is volt szükség. A vádat ebben az esetben nem a besúgók jelentéseire, hanem a nyilvánosság előtt elhangzott vagy írásban terjesztett nyilatkozatokra kellett alapoznia. Dávid Ferenc egyébként – úgy látszik – maga is ügyelt arra, hogy ne vádolhassák összeesküvéssel. Ezért küldte meg tételeit pl. Bekes Gáspárnak, s ezért ragaszkodott maga is ahhoz, hogy a vitás kérdésekben a lenygel egyházak véleményét is kikérjék.

Filep Gergő: Privát szféra

30 éve

„Kevesen voltunk,
de sokan maradtunk!”
(Lezsák Sándor)

1989 kegyelmi esztendőnek ígérkezett az ekkor már jónéhány éve létező beregi unitárius szórvány számára, amelynek magját ekkortájt egy-két magyar család és a gimnáziumi tanítványok alkották. Ebben az évben végre megérettük az idő hívását, és léptünk: kiléptünk a beregi közéletbe, 30 éve, pünkösöd tájékán. Az eseményről nemrég emlékeztünk meg, az idei pünkösdi ünnepkörben.

1989-ben a változás szellemében bontott zászlót a szabadelvű protestáns kör (az UART előfutára), majd létrejött a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola, s beindult a beregi cserkészélet (Tiszaadony, Gergelyugornya, Vásárosnamény). A legéletképesebbnek a tiszaadonyi Brassai Sámuel cserkészcsapat bizonyult; a tiszaadonyi iskolában tartottak zászlószentelést, emléktábla-avatást egyaránt, valamint itt avatták fel a csapat- és őrsvezetőket is. A cserkészek a beregi térségben és Vásárosnaményban több közéleti eseményben is részt vettek.

A szimpatizáns megyei költők és írók körében kibontakozott a Partium Műhely a Partium folyóiratunk körül, amely a mai napig folytatja tevékenységét. Az 1995-ben újraindított Partium lap mellett beindult a „Szabadelvű Füzetek” sorozata is.

Azonban nemcsak kiadványokban, de rendezvényekben is bővelkedtünk. A protestáns köri rendezvények közül kiemelkedő rendezvénynek számított a reformáció emléknapja Mátészalkán a helybeli protestáns körrel tagokkal összefogva. Vásárosnaményban is volt kiemelkedő rendezvény, hiszen itt nagypéntekenként előadtuk a kolozsvári unitárius Passiót a Balázs Ferenc-díjas Csányi Ottó mátészalkai karnagy vezényletével.

Az UART tagjai a Tokaji Íróklubban, 2016-ban.
Balról jobbra: Felhős Szabolcs, Farkas Gábor, Oláh András, Jánosi Zoltán, Kürti László

Mindeközben folyamatosan adtunk ki unitárius nagyjainkról levelezőlapokat, emléklapetteket és bronzérmekeket, idővel pedig létrehoztuk a Balázs Ferenc művészeti díjat, amit a protestáns kör kiemelkedő alkotóinak ítélünk oda és ugyanakkor Erdélyben az ODFIE színjátszó találkozóin osztottuk ki a tehetséges előadóknak. A beregi térségben pedig a Beregi Ünnepi Heteken megrendezett Váci Mihály megyei szavalóversenyen jól teljesített szavalóknak osztottunk Balázs Ferenc-díjat. A körünkben tevékenykedő cigány tagok előretörésével létrejött a Dandos Gyula* Cigány-egylet, akik körében naiv festők, énekesek és fafaragók tevékenykednek.

*A Balázs Ferenc-díj átadása Dr. Támba Renátó részére
a Hőgyes Endre utcai Unitárius Templomban,
2018-ban. Balról jobbra: Felhős Szabolcs, Támba Renátó, Gergely Felicián*

A protestáns kör körutat és utcákat nevezett el a beregi térségben a különböző unitárius személyiségekről (Balázs Ferenc út Tiszaszalkán, Bartók Béla út Tiszaszalkán és Vásárosnaményban, Heltai Gáspár út Vásárosnaményban, Kriza János út Gergelyiugornya, Orbán Balázs körút Vásárosnaményban). Az utcákkal párhuzamosan emléktáblákat és emlékoszlopokat is állítottunk a beregi és a partiumi térségben (Balázs Ferenc emléktábla Tiszaszalkán és Vásárosnaményban, Orbán Balázs emlékoszlop Vásárosnaményban, Kriza János emlékoszlop Gergelyiugornyán, Brassai Sámuel emlékoszlop Gödöllőn a Szent Jakab erdőben, 1956-os márványtábla Vásárosnaményban, a debreceni disputa emléktáblája Debrecen, Arany Tamás emléktábla Debrecenben, a nagyváradai disputa emléktáblája Nagyváradon, és a beregi unitárius szórvány emléktáblája Debrecenben).

Később, 1997 telén megalakult a BUNIK (Beregi Unitárius Szórvány Ifjúsági Szervezete), amely aktívan bekapcsolódott az erdélyi unitárius fiatalok munkájába. Mindebből a közéleti kulturális tevékenységből nőtt ki az Unitárius Alkotók Társasága (UART), amely a mai napig irányítja a beregi unitárius szórvány életét.

* Dandos Gyula: nyíregyházi cigány-forradalmár

A négy konfirmandus – 1986. március 31.

Március végét mutatta a naptár. Húsvét vasárnapja volt. Kocsordon, az unitárius egyház parókia udvarán két ember tevékenykedett. A megkésett tavasz csak a háztetők egy részéről olvasztotta le a havat. Az északi oldalakon még jócskán volt, ha nem is összefüggően, de foltokban a tél maradékából.

A tiszteltes az esőcsatornából gyűjtötte egy kehelyfélébe a már cseppfolyós havat, míg a beregi szórványgondnok éppen azt magyarázta a papnak, hogy a már zöldülésnek indult kis folt az nem fű, hanem „tyúkhúr”, s azt bizonyosan megeszi a papagáj.

A vízgyűjtést látva eszembe jutott, hogy a Beregi Szórvány négy tagja közül egy keresztelkedik is a mai nap. Felhős Szabolcs szórványgondnok már rég kiosztotta nekünk a Káté-s füzetet, így alaposan készülhettünk a konfirmációra. Persze nemcsak akkorról volt itt szó. Unitárius teológiai tanulmányoktól kezdve a vallástörténeti kiadványokat is tanulmányoztuk már hosszú ideje. Gyakran találkoztunk és vitáztunk is. A rajtam kívül akkor konfirmálók közül hárman gondolkodtak azon, hogy unitárius lelkészek legyenek.

A templomban az ünnepi istentisztelet keretében a helyi unitárius konfirmandusokkal együtt a mi fogadalom tételünkre is sor került. Kinn álltunk a gyülekezet előtt, amikor suttogva arról értesítettek, hogy álljak Iklódy László háta mögé. Felhő Szabolcs még a kezével is intette a dolgot. Odaálltam, s akkor Bajor János lelkész, püspök-helyettes László fejére öntött a jó hideg hóléből. Míg az ilyenkor szokásos mondatokat hallgattam, láttam, hogy László fejéről a nyakába is jut a keresztvízből. Kicsit megrázódott, de a már feltett konfirmációs kérdésekre tökéletes feleleteket adott. Szóval én, a mögötte álló így lettem akkor nemcsak unitárius, hanem keresztapa is.

Az istentisztelet után a velünk együtt konfirmáló kocsordiak szülei szíves invitálással hívtak minket ebédre. Akkor még nem ismertem azt, hogy „szeretetvendégség” – de a meghívás őszinte és szívből jövő volt. A kocsordi gyülekezetről tudni kell, hogy akkor nem volt saját lelkésze. Bajor János püspök-helyettes járt ki Debrecenből minden második vasárnapon. Ezért is szerettünk volna magunk közül lelkészt kinevelni, taníttatni. Sajnos hazánkban akkor az unitáriusoknak szinte nem is volt lelkészképzése. Romániában pedig Kolozsvárott olyan kevés teológiai hallgatót vehettek fel, hogy a végzősök még az ottani lelkészhiány felét sem tudták betölteni. Azt pedig, hogy Magyarországról iskolázzunk be teológiai hallgatót, Románia természetesen nem engedélyezte.

Most, mikor e sorokat írom az akkori Beregi Unitárius Szórvány konfirmandusai közül ketten mégis lelkészek lettek. Igaz egy másik, kisebb protestáns egyházban szolgálnak immár évtizedek óta. Isten áldása legyen a munkájukon és a szolgálatukon.

A szombat esti jobbágyfalvi harangszó után (1.)

Ne zajongj lelkem, ha zajos a világ,
húzódj meg Isten árnyékában.
Lelkem ne a dicsérő szavakat várva,
siess fáradtságos munkád várfalvára,
de várj a naplemente áldására,
megmaradva a hitnek alázatában.

Ne zajongj lelkem, ha beteg a világ,
imádkozz halkán, békében, csendben.
Kérd az Istent ne hagyja el a Benne
megtisztulni és hinni vágyó embert,
maradj meg míg csak lehetsz: ember.

Ne zajongj lelkem, ha süket a világ,
fordítsd füled a csendes zenére,
szeresd az Istent, Neki való kedvére,
s ne zárkózz el magad elől estére.

Ne zajongj lelkem, ha vak a világ,
fordítsd szemed a látás örömére,
legszebb álmod a hitnek örök fénye.

Ne zajongj lelkem, ha béna a világ,
nyílik még a sírokon is illatos virág.

Ne zajongj lelkem, ha ilyen a világ.

Holnap vasárnap

Szombat esti jobbágyfalvi harangszó elhalkulása után (2.)

1 Tim 4,9-10

Tenyérből kibomló világosság,
Beszédben meghaló gondolat,
Kenyeret érlelő felhők könnyei,
Olvassátok el e leírt sorokat!

Hetven-nyolcvan-kilencven évesen,
Fogyatkozó életidők alkonyán,
Kísértő múltnak mélabús öröme
Kongatja az időt a falu tornyán.

Üdvösségben reménykedő hittel
Morzsolja életét az ember míg él,
Vagy egyáltalán nem fontos ez neki,
Csak ha az estnek árnya szívére ér.

Elfogadásra méltó áldásnak forrása,
Szomjunkat oltani épült templomok
Visszhangja öleli át gyarló lelkünket
S virágot bontanak bennünk a romok.

Bölcsők ringanak, harangok konganak,
Arcunkra szépül az imádság ránca
Mindennapos kereszt hordozásainkban
A templom a Gondviselő tornáca.